

ЧАСТИНА ПЕРША

1

Весна цього року настала пізно, зима ніяк не хотіла здавати позицій. Сонечко вдень припікало, ніби хотіло довести, що зима вже минула, а мороз мовби збиткувався над ним і вночі бодай трішки, а кусав. Сніг розтанув ще наприкінці лютого, однак нічні холоди не поспішали відступати, і земля прокидалася повільно. Селяни, давно вже готові вийти в поле, терпляче вичікували і приглядалися до землі, чи не парує. В колгоспі отримали директиву з району, і сівбу розпочали вже кілька тижнів тому. Високі керівники не особливо переймалися перепадами температури, бо в кабінетах вона завжди стабільна. Але в домашньому господарстві кожен був сам собі господар і старався, так би мовити, йти в ногу з природою. Тут селянин і ночі не доспить, а на власній садибі посадить усе в пору.

Сергій Денисюк відпросився з останньої лекції в інституті й поспішив на автобус, що проходив через його рідне село Гаї. Мати зателефонувала до гуртожитку і нагадала, щоби приїхав допоміг посадити город. Батьки були щодня заклопотані роботою на виробництві, й на впорядкування присадибної ділянки не вистачало часу. Тож, тільки-но закінчилися пари, хлопець майже побіг на зупинку, де домовився зустрітися з братом Юрком. Але брата на зупинці не було. Не гаяючи часу, Сергій зайшов до автобуса, який щойно під'їхав.

Село було розташоване у мальовничій місцевості поблизу обласного центру. Впорядкована дорога і регулярне транс-

портне сполучення давали змогу багатьом працювати у місті, а мешкати в селі. У вихідні в автобусі не протиснутися, всі поспішають до села, особливо навесні. Кожен вважав своїм обов'язком допомогти батькам посадити городи. Недалеко біля вікна сиділа сусідська дівчина Софійка, котра зайшла на попередній зупинці. Помітивши Сергія, помахала йому рукою. Він протиснувся до неї ближче і не встиг рота відкрити для запитання, як вона випередила його:

— Ти за Юрком заглядаєш?

— Домовлялися зустрітися, але він чомусь не прийшов, — пояснив Сергій, протискуючись ближче до дівчини. — Ти його, випадково, не бачила?

— Випадково бачила, — засміялася дівчина. — Він ще вчора поїхав додому і вже, напевне, трудиться в поті чола.

Сергій подивився на веселу сусідку і подумав, що його брат спритніший, бо всюди встигає. Сергій і Юрко були близнюками. Високі стрункі юнаки мали густе русаве волосся, широкі батькові брови і прямий витончений ніс, як у матері. Були дуже схожими в уподобаннях і в поведінці. Хто бачив їх разом уперше, то не відразу відрізняв і часто плував імена. Проте, придивившись уважніше, зауважував у Юрка невелику родимку біля вуха, а в Сергія — вищий тембр голосу. Хлопці звикли до того, що їх не завжди розпізнають, і сприймали це, як звичне явище. Брати підлітками захоплювалися спортом, але як тільки вступили до інституту, закинули заняття у секціях, бо весь вільний час віддавали роботі над кресленнями, а їх було на перших курсах чимало. Обидва навчалися у політехнічному, але на різних факультетах. Юркові була до вподоби будівельна справа, а Сергієві — машинобудування, може, тому, що на машинобудівному заводі працював їх батько. Хлопці вже закінчували навчання, і, щоб не осоромити його, змушені були багато часу присвячувати кресленню, котрому, здавалося, не буде кінця.

— Поки я мучуся над курсовою, мій братик даремно часу не гає...

— Що ти маєш на увазі? — почервоніла Софійка.

— Він раніше запримітив, що наша сусідка стала красунею, — лагідно шепнув Сергій дівчині на вухо. — Ядавненько бачив тебе зблизка...

Софійка засоромилася й густо почервоніла. Приємно чути такі слова, але від сусіда їх серйозно не сприймала. Не звикли вони компліменти дарувати одне одному, тому й похвала здавалася несерйозною.

Їхали недовго. Автобус зупинився, і студенти вийшли. Сергій забрав у дівчини сумку і приніс до її воріт. Вулиця, на якій вони мешкали, була довгою, зі старою післявоєнною забудовою. Нові будинки зводили на паралельній вулиці, там оселялися молоді сім'ї. А на їхній мешкали переважно старожили, в яких діти вже дорослі, дехто й онуків має. Хати потопали в густих садах, і добре розгледіти їх можна було лише тоді, коли дерева скидали листя. Навесні, коли все зацвітало, вулиця виглядала особливо святково і привабливо.

— Ти подивися: дерева вже зеленіють! — захоплено вигукнула Софійка. — Минулого тижня були ще чорні, а зараз вже мають листочки...

— А я приглядаюся, чи односельці городи посадили... — засміявся Сергій, не звернувши уваги на захоплення сусідки деревами. — Батьки все бояться, щоби не бути серед останніх.

— Із такою ударною силою, як у вас, скоро впораєтеся, не те, що ми...

— Може, яка допомога потрібна буде, то поклич, або хоч камінцем кинь через пліт, — доброзичливо запропонував хлопець.

— Гаразд, ловлю на слові. Дякую, що допоміг нести сумку, — сказала сусідка і повернула у свій двір.

Їхні будинки стояли поряд, на відстані двадцяти метрів один від одного. Щоби не шкодили чужі кури та гуси, сусіди відгородилися сіткою і насадили біля межі ягідних кушів. Коли жінкам хотілося поділитися новинами чи просто побазікати, то підходили до сітки і могли довго стояти, ніби на посиденьках, але не залишаючи свого двору.

— Та сядьте на лавку, нехай хоч ноги відпочинуть, поки язики працюють, — не раз пропонував Петро Михайлович Денисюк своїй дружині й сусідці.

— Ми як сядемо, то сонце зайде, а стоячи швидше язики втомляться, — сміючись відповідала сусідка Віра Петрівна.

Нині гаряча весняна пора, і було не до посиденьок. Лише працюючи на городі, сусіди зрідка перемовлялися між собою, обмінюючись найсвіжішими новинами.

Сергій зайшов у двір і побачив, що брат уже встиг всю картоплю для садіння винести з хліва, де вона кільчилася, і гострив лопати, бо заіржавіли за зиму...

— Привіт, Юрчику, ти що, на пари не ходив сьогодні? — кинув Сергій. — А я виглядав тебе біля автобуса...

— У нас сьогодні по плану екскурсія, то я подумав, що ще встигну за своє життя надивитися на ті будови...

— Софію де бачив, чи ви тепер часто зустрічаєтеся? — лукаво запитав Сергій.

— Не так щоб часто, але доводиться зустрічатися, бо вона тепер мешкає в гуртожитку, що навпроти нашого, — відповів Юрко і глянув на брата. Його спантеличила братова цікавість.

— А я й не знав, що вона мешкає в гуртожитку... Думав, щодня до села повертається. Соня такою вродливою стала, ти не помітив? — запитав Сергій, крадькома спостерігаючи за реакцією брата.

— Вона й була вродлива, того, напевне, тільки ти не помітив, — відповів здивовано Юрко. — Ти вже дівчатами цікавишся, чи мені здалося?

— Я чомусь ставився до неї лише як до сусідки, коли ми раніше гралися на вулиці. У клубі Софія була для нас надійним товаришем і вчила танцювати. Відколи вступила до інституту, то я рідко її бачив... А сьогодні звернув увагу, що вона гарненька. Мабуть, уже й хлопця має.

— Тобі то що, може, й має...

— Шкода буде таку дівчину в чужі руки віддати, — сказав застережливо Сергій.

— Хто твого дозволу питатиме, вона вільна, і що захоче, те й зробить, перед нами не буде звітувати, — виправдовував сусідку Юрко. — Ти швидше переодягайся та виходь на город. Захопиш ящик із картоплею. Трохи сьогодні вкинемо у землю, а решту — завтра. Мама грядки вже зробила і докінчує садити цибулю. Обід на плиті, тільки ти швидше рухайся, поки сонце не зайшло...

Юрко взяв лопату і відро з картоплею та й попрямував на город, а Сергій пішов до хати переодягатися. На ходу з'їв

стегно смаженої курки і почав натягувати старий одяг, що приготувала для нього мама. З думки не виходила сусідка, але, глянувши на свої штани, що досягали лише трохи нижче колін, посміхнувся. Раніше не задумувався, в якому одязі бачитиме його Соня, а зараз не хотів, щоб вона побачила його в такому вигляді. Часу на пошуки інших штанів не залишалося, та й без неньки навряд чи щось знайшов би, тому поспішив до родини. Хлопці завжди із задоволенням допомагали батькам по господарству, бо цим ніби заробляли собі на харчі. Гуртом працювалося веселіше, обоє немов поринали в недалекі роки дитинства, коли була ще вся сім'я разом. Після роботи можна буде до клубу навідатися без остраху, що батьки дорікатимуть.

Сергій підхопив ящика з картоплею і подибавав на город. За хатою рясно зацвів абрикос. Медовий запах навколо нього приваблював бджіл, які дружно працювали, перелітаючи з квітки на квітку. Хлопець зупинився, з насолодою поводив носом біля гілки, обліпленої цвітом, і примружив очі. Хотілося стояти якомога довше, дихати на повні груди тим ароматом і дивитися...

— Ти чого рота роззявив, ніби ніколи бджіл не бачив?! — крикнув до нього Юрко. — Глянь, де вже сонце!

— Добрий день, мамусю! — привітався Сергій. — Юрко тебе ще не замучив?

— Доброго дня, синку! — лагідно відповіла Марія Іванівна. — А ти ніби змарнів...

— Креслення скоро доконають мене, швидше б їх здати, а то так прив'язали до стола, що більше нічого робити не можу, — виправдовувався син.

— Чому ти не здереш “козу”, як більшість? — запитав Юрко. — Вже давно забув би за креслення.

— Коли закінчу інститут і піду на роботу, то в кого “козу” здиратиму? — зауважив Сергій. — Хочу навчитися сам, може, колись знадобиться.

— Авжеж, так вічно не триватиме, ще встигнемо до армії тобі м'язи наростити, — заспокоїла мати. — Незабаром канікули, а літо попереду довге.

— Через два тижні вирушаю до Дніпропетровська на практику, — повідомив Сергій. — А у вас, Юрку, коли практика?

— Проходитиму у Кам'янець-Подільському, там, кажуть, побудували сучасний завод за новою технологією, — сповістив Юрко.

— Значить, у цьому році канікул у вас не буде? — стривожилася мати.

— Будуть, але дуже короткі, — сказав Юрко і перевів погляд на сусідський город.

Там уже з'явилися Софія з матір'ю. Вони також починали садити картоплю, з грядками ранніх овочів вони впоралися раніше. Сусідка використовувала кожен вільну хвилину, щоби дати лад усьому.

— Бог на поміч, дорогі сусіди! — привіталася Віра Петрівна, мати Софії.

— Нехай Бог і вам допомагає! — відповіла Марія Іванівна. — А я переживала, що всі вже обсадилися, і тільки мій город залишився. Щодня на роботі, а для власної садиби час залишається тільки у вихідні.

— Я також пильную колгоспну роботу, а свою все похапцем виконую, добре, хоч Софійка допомагає, бо не впоралась би. З понеділка починають сівбу цукрових буряків, то ми готували насіння. Але в ґрунті дуже мало вологи, й посуха всі наші старання може звести нанівець, — ніби виправдовувалася Віра Петрівна.

— Якщо буде посуха, то не вродить ні в кого, але Бог милостивий і, може, не допустить до цього, — з надією сказала Марія Іванівна.

— Хлопці, допоможіть мені кошика з картоплею принести! — раптом попросила Софійка. — Тата нема, а ми вдвох не можемо підняти.

Брати зірвалися з місця, залишивши лопати в землі.

— Мені потрібен тільки один помічник, — засміялася дівчина. — Двом там нема чого робити.

— Ти, Юрку, копай, а я допоможу принести кошика, — наголосив Сергій. — Обіцяв сьогодні підсобити сусідці.

Юрко глянув на брата з-під лоба, але нічого не сказав. Тільки накопуючи матері ямки для картоплі, раз у раз поглядав у бік хати, куди пішов брат з сусідкою.

— Здається, що ви обидва закохалися в Соню... — зауважила мати.

— Чому так вважаєш? — густо червоніючи, запитав Юрко.

— Мене не проведеш, досвіду маю більше. Гарна невістка буде, але лише для одного, якщо, звичайно, не повбиваєте один одного до того часу, — засміялася мати. Вона пам'ятала як у дитинстві хлопці ділилися тією чи іншою іграшкою. Без бійки не обходилося.

— Не переживай, то ми хочемо гарні манери показати, щоби не думала про нас, як про сусідських бешкетників.

Мати лише посміхнулася і мовчки продовжувала спостерігати за синами. Зауважила, що вони вже стали дорослими, хоча в душі з цим миритися ще не хотілося.

Сергій підійшов на сусідському подвір'ї до кошика і пильно подивився на дівчину.

— Як це я раніше не помічав, що в тебе гарні очі й усмішка? — загравав він. — Виросла — вже не звертаєш уваги на сусідів!

— Ти сьогодні щось надто уважний до мене, що б це значило? — засміялася Софійка, взявши кошика за ручку з одного боку. — Бери, і йдемо, бо там на нас чекають. — Це ти на мене уваги не звертаєш, лише з міськими дівчатами спілкуєшся...

— Може, підемо сьогодні до клубу на танці? — запитав Сергій.

— Які танці, ти чого додому приїхав?

Вони винесли на город кілька кошиків із картоплею, і Сергій повернувся до своїх.

— Ви так довго картоплю рахували? — не втримався Юрко.

— А тобі що, бери побільше й кидай подальше! — розсердився Сергій.

— Хлопці, не заводьте суперечку. Сподіваюся, не забули, по скільки вам років, та ще й сусіди дивляться? — насварила мати.

Мовчки, наздоганяючи один одного, брати половину городу перекопали. Мати ледве встигала кидати в ямки картоплю. Коли вже добре стемніло, родина зайшла до хати.

— Правду Софія казала: коли накопаєшся, то й танців не захочеться, — сказав Сергій, розслабившись на дивані.

— Потомилися, бо спортом не займаєтесь, сидячий спосіб життя у вас, — зауважила мати, — завтра вранці буде ще важко, але під вечір зможете й на танці піти.